

УДК 342.9

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-9-7**Мельник Тетяна Миколаївна,**

викладач юридичних дисциплін, старший викладач

Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола

ORCID ID: 0009-0001-3009-0014

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА МОДЕЛЬ РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню адміністративно-правової моделі регулювання сурогатного материнства в Україні. Акцент робиться на тому, що з моменту введення правового режиму воєнного стану в національному законодавстві відбуваються зміни, зумовлені потребами безпеки, мобільності громадян, забезпечення правопорядку та захисту прав людини. У контексті цих змін актуалізується необхідність перегляду підходів до правового врегулювання сурогатного материнства, зокрема механізмів реєстрації народжених дітей, захисту прав сурогатних матерів та біологічних батьків, створення державних реєстрів та посилення контролю за транснаціональними аспектами відповідних програм.

Автор аналізує існуючі прогалини у правовому регулюванні, загрози, пов'язані з переміщенням дітей за межі України, та пропонує напрями удосконалення адміністративно-правового механізму в цій чутливій сфері. Зроблено висновок про необхідність запровадження єдиної системи правового захисту усіх учасників програм сурогатного материнства з урахуванням умов воєнного часу та міжнародних стандартів.

Особливий інтерес викликає те, як ці питання регулюються в Україні. Відсутність окремого законодавства з сурогатного материнства вносить невизначеність щодо правової природи цієї практики. Водночас, наявність законодавчої бази, яка хоча б частково врегульовує питання допоміжних репродуктивних технологій, відкриває можливості для розвитку цієї сфери в Україні, зокрема для іноземних подружніх пар.

Тема потребує подальшого аналізу з точки зору адміністративно-правового регулювання, оскільки відсутність чіткого та всеосяжного законодавства призводить до правових прогалин, які можуть бути використані для зловживань. Наведення прикладів з інших країн, де це питання або заборонено, або недостатньо врегульовано, дозволяє порівняти міжнародний досвід і виокремити переваги і недоліки різних підходів.

Автором розроблено власну адміністративно-правову модель регулювання сурогатного материнства в Україні на підставі проведеного аналізу.

Ключові слова: сурогатне материнство, екстракорпоральне запліднення, адміністративно-правова модель, сурогатна матір, штучне запліднення, допоміжні репродуктивні технології, повна (гестаційна) сурогатність, часткова (гендерна) сурогатність.

Melnyk T. M. Administrative and legal model of regulation of surrogacy in Ukraine

The article is devoted to the study of the administrative-legal model of regulation of surrogacy in Ukraine. The emphasis is on the fact that since the introduction of the legal regime of martial law, changes have been taking place in national legislation due to the needs of security, mobility of citizens, ensuring law and order, and protecting human rights. In the context of these changes, the need to review approaches to the legal regulation of surrogacy is becoming more urgent, in particular, mechanisms for registering born children, protecting the rights of surrogate mothers and biological fathers, creating state registers, and strengthening control over the transnational aspects of relevant programs.

The author analyzes the existing gaps in legal regulation, the threats associated with the movement of children outside Ukraine, and suggests directions for improving the administrative and legal mechanism in this sensitive area. The conclusion is made about the need to introduce a unified system of legal protection for all participants in surrogacy programs, taking into account wartime conditions and international standards.

Of particular interest is how these issues are regulated in Ukraine. The lack of separate legislation on surrogacy introduces uncertainty regarding the legal nature of this practice. At the same time, the presence of a legislative framework that at least partially regulates the issue of assisted reproductive technologies opens up opportunities for the development of this area in Ukraine, in particular for foreign couples.

The topic requires further analysis from the point of view of administrative and legal regulation, since the lack of clear and comprehensive legislation leads to legal gaps that can be used for abuse. Examples from other countries where this issue is either prohibited or insufficiently regulated allow us to compare international experience and highlight the advantages and disadvantages of different approaches.

The author has developed his own administrative and legal model for regulating surrogacy in Ukraine based on the analysis conducted.

Key words: surrogacy, in vitro fertilization, administrative and legal model, surrogate mother, artificial insemination, assisted reproductive technologies, full (gestational) surrogacy, partial (gender) surrogacy.

Актуальність проблеми. Одним із найболючіших та найгостріших питань як для нашої держави, так й для усієї світової спільноти, яке все дедалі стає поширенішим та масштабнішим, виступає безпліддя подружніх пар. Безліч сімейних пар втратили всяку надію на народження дитини власними зусиллями. Для України дана проблема є особливо актуальною. В умовах триваючої війни, що вже четвертий рік завдає значних фізичних втрат, гинуть не лише військовослужбовці, а й мирні жителі, серед яких – чимало дітей. Це, у свою чергу, спричиняє зменшення народжуваності та руйнування родин, що лише посилює соціальну напругу та створює загрозу для демографічного майбутнього країни. Відповідно до Сімейного кодексу України (далі – СК України) кожен із подружжя має право на материнство / батьківство [1]. Власне з цією метою (народження дітей / продовження роду) люди й створюють родини. Поруч із тим, доволі часто сім'ї наштовхуються на проблему нездатності / неспроможності жінки зачати / виносити дитину.

У цьому контексті питання застосування допоміжних репродуктивних технологій, зокрема сурогатного материнства, набуває для України особливої ваги. Поява ж інноваційних можливостей у медицині в сфері репродуктивних технологій дає надію багатьом родинам втілити свою мрію та природне право на батьківство. Поруч із тим, адміністративно-правове регулювання сурогатного материнства вимагає належної уваги з боку законотворця, аби забезпечити баланс між правами замовників, сурогатних матерів та майбутніх дітей, а також не допустити зловживання у цій чутливій сфері.

Метою статті виступає дослідження адміністративно-правової моделі регулювання сурогатного материнства в Україні шляхом вивчення нормативної бази, механізмів реалізації та проблем, що загострилися в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стає очевидним, що тема сурогатного материнства не є новою ні для України, ні для світової спільноти. А тому проблематику сурогатного материнства, у тому числі й в умовах російської агресії, порушує все більше науковців та молодих дослідників, серед яких: Аблятіпова Н. А., Барабаш М. Т., Басай Н. М., Батрин О. В., Біланов О., Бодян Д. В., Борисова Т. Е., Верес І. А., Гладушняк О. О., Дахно Ф. В., Дуліба Є. В., Квіт Н. М., Козіна П. Ю., Коломієць А. С., Корбут Ю. Н., Коренга Ю. В., Косиця О. О., Костик Е. Р., Кравченко І. О., Кулі-Іванченко К. К., Кулікова А. С., Лапка О. Я., Майданик Р. А., Оніщенко О. В., Сопель М. В., Таланова Ю. Ю., Теремецький В. І., Трушкіна А. Д., Француз А. Й., Хіневич О., Хмара М. В., Цмонь У. О., Шандиба Д. В., Явор О. А та багато інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи питання адміністративно-правової моделі регулювання сурогатного материнства в Україні, слід зазначити, що «сурогатне материнство» у законодавчій площині більшості держав досі заборонено та, навіть, карається кримінальним законом. Для прикладу, у Нідерландах, Чехії, Китаї, Японії, Бельгії, Аргентині, Мексиці чіткої заборони щодо даного поняття немає, проте виникає ряд колізій та питань, оскільки там досі відсутнє законодавче врегулювання з цього приводу. А от у таких країнах, як у Фінляндії, Казахстані, деяких штатах США та Україні законодавець навпаки сурогатне материнство дозволяє, регулюючи це питання нормами національного законодавства.

Загалом у світі переважає тенденція до заборони / суворого обмеження сурогатного материнства. А оскільки в Україні правове регулювання у цій сфері є більш ліберальним, а вартість послуг відносно нижча, створюються привабливі умови для іноземних подружніх пар із європейських країн, чимало яких не мають змоги стати батьками у своїх державах та звертаються до українських клінік репродуктивної медицини для участі у програмах сурогатного материнства.

Звертаючись до офіційного визначення даного поняття зазначимо, що воно досі у законодавчій площині відсутнє. Поняття «сурогатне (замінне) материнство» зустрічаємо у Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні (далі – Порядок ДРТ) [2]. Тому вбачається за доцільне розглянути наукові підходи щодо даного поняття.

Хтось із дослідників вважає, що екстракорпоральне запліднення / сурогатне материнство за медичним змістом полягає «у перенесенні ембріона, який отриманий в результаті запліднення яйцеклітини біологічної матері спермою біологічного батька, в порожнину матки іншої жінки та виношування дитини такою жінкою. Відповідно, сутністю сурогатного материнства є пересадження заплідненої яйцеклітини до організму генетично сторонньої жінки для виношення та народження дитини для бездітного подружжя» [3, с. 296].

У 2001 році ВООЗ визначила сурогатну матір як жінку, яка виношує дитину внаслідок запліднення яйцеклітини сперматозоїдом, що не належать їй, а отримані від інших осіб, тобто виступає своєрідним гестаційним кур'єром / носієм [4, с. 127–128].

Європейське товариство репродукції людини (ESHRE) трактує сурогатного материнства як набір медичних процедур, а сурогатну матір – як жінку, котра добровільно погоджується виносити/народити дитину для іншої пари. З медичної точки зору, це включає запліднення яйцеклітини за допомогою штучних методів, після чого ембріон, одержаний від генетичних батьків, імплантується в матку жінки / сурогатної матері. З юридичної точки зору, це процес надання послуги з виношування/народження дитини з подальшою реєстрацією немовляти як дитини замовників цієї послуги [5].

Інші науковці (Кулі-Іванченко К. К., Трушкіна А. Д. та Біланов О.) сходяться на думці, що сурогатне материнство не являється донорством, як вони вважали раніше, оскільки не передбачає трансплантації анатомічних матеріалів людини або проведення безпосереднього лікувального процесу [6, с. 47; 7, с. 194].

Більшість науковців розглядають сурогатне материнство як явище, що охоплює штучне запліднення, подальше виношування / народження дитини. Приміром, Іваєва Є. А. пропонує визначати це поняття як процес зачаття за допомогою екстракорпорального запліднення (ЕКЗ), виношування плоду та народження дитини з метою її подальшої передачі іншим особам. Поруч із тим Басай Н. М. звертає увагу на те, що таке формулювання є недостатньо чітким, оскільки не уточнює, кому саме передається дитина, що робить саме поняття дещо розмитим [8, с. 58].

Таланов Ю. Ю. пропонує «сурогатне материнство» розглядати як «запліднення генетично сторонньої жінки (без використання її біологічного матеріалу) шляхом імплантації або трансплантації ембріона з використанням генетичного матеріалу чоловіка та жінки, які перебувають у шлюбі з метою виношування і народження дитини, яка надалі буде визнана такою, що походить від подружжя, на підставі відповідного договору між подружжям і сурогатною матір'ю» [9, с. 361]. З цієї наукової точки зору випливає, що виношування / народження дитини здійснюється виключно для подружньої пари, що відповідає чинному національному законодавству нашої держави.

Явор А. О. вважає, що укладення угоди між подружжям і сурогатною матір'ю має метою встановлення сімейних правовідносин між подружжям та народженою дитиною. Водночас, враховуючи природу сімейних відносин, сурогатна матір не може вважатися їх учасницею, оскільки між нею та дитиною відсутні юридично значущі підстави для визнання таких відносин – зокрема, шлюб, кровна спорідненість, факт усиновлення [10, с. 127].

Квіт Н. М. звертає увагу на те, що проходження програми сурогатного материнства самотнім чоловіком / жінкою є просто неможливим [11, с. 41].

До ключових ознак «сурогатного материнства» віднесемо: використання генетичного матеріалу подружжя; наявність генетичного зв'язку між дитиною та біологічними батьками; відсутність такого зв'язку між сурогатною матір'ю та новонародженим; обов'язкова наявність письмового нотаріально засвідченого договору; цілеспрямованість на встановлення правових сімейних відносин між дитиною та подружжям; усвідомленість та добровільність участі сторін у відповідних правовідносинах.

Законодавче регулювання сурогатного материнства в Україні залишається однією з найбільш складних і невизначених проблем у галузі сімейного права. Незважаючи на те, що питання цієї процедури є актуальним, законодавець не надав йому належного регулювання, що спричиняє численні правові прогалини. На сьогоднішній день питання сурогатного материнства частково регулюються наступними нормативно-правовими актами:

- 1) Цивільний кодекс України (далі – ЦК України);
- 2) Сімейний кодекс України (далі – СК України);
- 3) Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»;
- 4) Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні (Порядок ДРТ).

Отож, тепер детальніше звернемося до цих актів.

Так, ч. 2 ст. 123 СК України чітко передбачає, що «У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя» [1]. Звідси випливає, що жінка, яка виносила / народила дитину, не вправі залишити її собі, адже юридичними батьками вважається подружжя, котре скористалося допоміжними репродуктивними технологіями.

Ч. 7 ст. 281 ЦК України передбачає, що «Повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством» [12]. Таким чином, цією нормою законодавець теж дав право подружжю на проведення ДРТ.

Саме визначення ДРТ дає Порядок ДРТ, відповідно до п. 1.2. якого ним виступають «методику лікування безпліддя, за яких маніпуляції з репродуктивними клітинами, окремі або всі етапи підготовки репродуктивних клітин, процеси запліднення і розвитку ембріонів до перенесення їх у матку пацієнтки здійснюються в умовах *in vitro*» [2].

І хоч у Верховній Раді України робилися непоодинокі спроби прийняти відповідний закон, який би чітко регламентував поняття та порядок проведення саме сурогатного материнства (законопроекти «Закон України про репродуктивні права та гарантії їх здійснення», «Закон України про регулювання питань щодо допоміжного материнства та забезпечення державними гарантіями рівних прав та можливостей матерів», «Закон України про допоміжне материнство», «Про допоміжні репродуктивні технології», проект Закону «Про застосування допоміжних репродуктивних технологій та заміне материнство» та інші), проте всі вони були відхилені або зняті з розгляду. Таким чином, єдиним нормативно-правовим актом в Україні, де згадується термін «сурогатне материнство» на сьогоднішній день, є Порядок ДРТ. Хоча у ньому відсутнє визначення досліджуваного поняття, проте сам документ встановлює вимоги до проведення процедури сурогатного материнства та окреслює чіткий порядок застосування відповідних технологій. У ньому наводиться перелік документів, які має подати сурогатна мати для участі в процедурі. На відміну від попередньої редакції, даний акт містить норму про необхідність письмової добровільної згоди сурогатної матері, а також зразок відповідного документа.

Досліджуючи питання видів сурогатного материнства, слід звернутися до наукових точок зору, оскільки законодавець розмежування на види не робить. Так, професор Дахно Ф. В. вважає, що існує два види сурогатного материнства:

- 1) повна (гестаційна) сурогатність, тобто коли в організм жінки імплантують ембріон, зачатий подружжям або за участю донорського матеріалу;
- 2) часткова (гендерна) сурогатність, коли для штучного запліднення використовується власна яйцеклітина жінки, яка виношує дитину, тобто сурогатна мати є й біологічною матір'ю дитини [13].

Такі ж види сурогатного материнства виділяє й Верес І. Я. [14].

З медичної точки зору можна виділити п'ять варіантів реалізації / застосування сурогатного материнства. Отож:

Перший варіант – передбачає імплантацію ембріона, створеного з яйцеклітини дружини та сперми чоловіка. Такий підхід є прикладом гестаційного сурогатного материнства, при якому повний генетичний зв'язок між дитиною та біологічними батьками зберігається.

Другий варіант – передбачає використання яйцеклітини дружини/самотньої жінки та донорської сперми. Це також гестаційна форма сурогатного материнства, однак генетичний зв'язок частковий, оскільки лише з жінкою дитина має спільну генетику.

Третій варіант полягає у заплідненні донорської яйцеклітини спермою чоловіка. Цей варіант, як й попередні, теж являється гестаційним сурогатним материнством, але генетичний зв'язок зберігається тільки з чоловічою стороною.

Четвертий варіант передбачає застосування і донорської яйцеклітини, і донорської сперми, тобто використовується повністю донорський ембріон. При цьому генетичного зв'язку між дитиною та подружжям / замовником немає.

П'ятий варіант, так зване «традиційне сурогатне материнство», де застосовується яйцеклітина самої сурогатної матері та сперма чоловіка. У цьому випадку сурогатна мати є біологічною матір'ю дитини, а генетичний зв'язок існує виключно з чоловіком. До жінки, яка погоджується стати сурогатною матір'ю в такому варіанті, висуваються підвищені вимоги, зокрема, щодо зовнішності, рівня освіти тощо.

Дослідники звертають на ще одну проблему, яка потребує якнайшвидшого законодавчого вирішення, а саме: «вдосконалення процедури правового регулювання оформлення реєстрації дитини органами реєстрації актів цивільного стану (РАЦС) у випадку застосування сурогатного материнства. Це необхідно для того, щоб уникнути можливості, коли сурогатна мати вносить інформацію про себе як про матір дитини до державного реєстру актів цивільного стану і подальшої судової оспорюваності материнства» [15, с. 469].

Так, для прикладу, мав місце випадок, коли сурогатна мати подала позов до суду з вимогою визнати недійсним договір, укладений між нею, подружжям і медичним закладом стосовно здійснення ДРТ методом сурогатного материнства. Позивачка аргументувала свої вимоги тим, що батьки / замовники не виконали умов угоди, зокрема, не подали до органів РАЦСу її нотаріально посвідчену згоду на

реєстрацію італійських громадян як батьків дітей і не здійснили реєстрацію дітей як своїх. Вона також вважала відсутність зазначення дати підписання договору та його нотаріального посвідчення підставою для визнання угоди недійсною [16, с. 44].

Група науковців звертають увагу на те, що «Європейський суд з прав людини став першим інституційним майданчиком, де сурогатне материнство було сформульоване як проблема, що створює виклики держав-членів ЄС щодо визнання батьківства, а також легалізації дитини. Наприклад, у рішеннях «Менессон проти Франції» (Mennesso v France) та «Лабассе проти Франції» (Labasse v France), де діти були народжені від сурогатних матерів в США, французькі батьки-замовники отримали відмову від французької влади визнавати їх законними батьками у свідоцтвах про народження дітей, оскільки сурогатне материнство суперечить французькому законодавству, а, отже, такі діти не могли бути громадянами Франції. ЄСПЛ встановив, що відсутність можливості визнання правового зв'язку між дитиною, народженою за допомогою сурогатного материнства за кордоном, та біологічним батьком, тягне за собою порушення права дитини на повагу до свого приватного життя» [17, с. 65].

Якщо звернутися до питання адміністративно-правового регулювання діяльності медичних закладів України у сфері сурогатного материнства, то слід зазначити, що вимоги до закладів охорони здоров'я, котрі повинні надавати/надають відповідні медичні послуги сурогатного материнства, має встановити Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ України).

Відповідно до Порядку ДРТ «допоміжні репродуктивні технології (далі – ДРТ) – методики лікування безпліддя, за яких маніпуляції з репродуктивними клітинами, окремі або всі етапи підготовки репродуктивних клітин, процеси запліднення і розвитку ембріонів до перенесення їх у матку пацієнтки здійснюються в умовах *in vitro*» [2].

Ч. 1 ст. 48 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (далі – Закон про охорону здоров'я) зазначає, що «Застосування штучного запліднення та імплантації ембріона здійснюється згідно з умовами та порядком, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, за медичними показаннями повнолітньої жінки, з якою проводиться така дія, за умови наявності письмової згоди подружжя, забезпечення анонімності донора та збереження лікарської таємниці» [18].

Проаналізувавши ці дві норми, доцільною видається думка групи науковців, яка вважають, що поняття і види ДРТ «повинні бути закріплені не в наказі МОЗ України, а в Основах законодавства про охорону здоров'я або іншому законодавчому акті» [19, с. 401].

Медичні послуги сурогатного материнства можуть надавати лише ті медичні установи, які відповідають встановленим чинним національним законодавством певним вимогам / критеріям.

Вимоги до закладів охорони здоров'я передбачені в Законі про охорону здоров'я, а також у Ліцензійних умовах провадження господарської діяльності з медичної практики (надалі – Ліцензійних умовах). Так, визначення закладу охорони здоров'я дає абзац 9 ч. 1 ст. 3 Закону про охорону здоров'я, відповідно до якого ним є «юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників і фахівців з реабілітації» [18]. З даного законодавчого визначення випливає, що такі заклади мають володіти відповідними ліцензіями.

Відповідно до п. 9 Ліцензійних умов, медична практика повинна здійснюватися «за лікарськими спеціальностями та спеціальностями молодших спеціалістів з медичною освітою, фахівцями з реабілітації, перелік яких затверджений МОЗ, а також фармацевтичними спеціальностями у порядку, передбаченому цими Ліцензійними умовами;

– за видами медичної допомоги (екстрена, первинна, спеціалізована, паліативна, медична реабілітація);

– за місцем (місцями) її провадження, яке (які) зазначені у заяві про отримання ліцензії та в документах, що додавалися до неї (з урахуванням внесених до них змін, поданих ліцензіатом органів ліцензування)» [20].

Таким чином, для надання послуг у сфері сурогатного материнства медичний заклад повинен мати в штаті працівників з відповідними лікарськими спеціальностями.

Серед спеціальностей, які затверджені МОЗ України, є акушерство/гінекологія, анестезіологія, лабораторна / медична генетика, що є необхідними для застосування ДРТ. Заклад охорони здоров'я, який прагне отримати ліцензію на діяльність у цій сфері, повинен забезпечити наявність кваліфікованих лікарів відповідних спеціальностей.

Відповідно до п. 1.4. Порядку ДРТ дані технології повинні «застосовуватись в закладах охорони здоров'я, що мають ліцензію на впровадження господарської діяльності з медичної практики, відповідне оснащення та обладнання згідно з додатком 1 до цього Порядку» [2].

Російська агресія та неоголошена війна значно вплинули на життя кожного українця, а особливо на ті сім'ї, які втратили всяку надію власними зусиллями народити дитину. Введення воєнного стану знайшло своє відображення й на інституті сурогатного материнства в Україні, створивши нові виклики для всіх учасників цього процесу – від сурогатних матерів до дітей, народжених за допомогою ДРТ, і потенційних батьків. Воєнний стан призвів до серйозних проблем, пов'язаних із безпекою, правовим захистом, етичними питаннями та логістичними труднощами, такими як неможливість здійснення прямих авіарейсів та закриття кордонів.

Тому виникає потреба у створенні спеціального реєстру дітей, народжених сурогатними матерями, щоб забезпечити їхнє подальше правове регулювання, особливо в умовах воєнних дій. Більш того, законотворцю варто розпочати роботу щодо розроблення механізмів для підтримки прав / безпеки учасників програм ДРТ, а також забезпечити чіткі правові настанови, щоб зберегти ефективність виконання договорів / угод, що були укладені до 24 лютого 2022 року.

Ще більш актуальними в умовах війни стають етичні питання, пов'язані з добровільністю і інформованою згодою сурогатних матерів, а також з забезпеченням безпеки дітей. Крім того, необхідно враховувати міжнародний контекст сурогатного материнства, координацію між державами та міжнародними організаціями, щоб забезпечити належну підтримку всіх учасників і захистити їхні права.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, напрошується висновок, що правове регулювання сурогатного материнства в Україні досі залишається фрагментарним та недостатньо врегульованим на законодавчому рівні. Основними актами, які стосуються цієї сфери, є Сімейний кодекс України, Цивільний кодекс України, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні. Саме останній на сьогодні є єдиним документом, що безпосередньо згадує термін «сурогатне материнство» та визначає умови і порядок проведення відповідної процедури, включно з вимогами до сурогатної матері, необхідними документами та зразком письмової згоди.

На підставі проведеного аналізу, сформуємо власну адміністративно-правову модель регулювання сурогатного материнства в Україні (рис. 1).

Рис. 1. Адміністративно-правова модель регулювання сурогатного материнства в Україні

Джерело складено автором на основі дослідження

На завершення спробуємо дати наступне визначення адміністративно-правової моделі регулювання сурогатного материнства: це специфічна правова конструкція, яка забезпечує реалізацію права подружжя на батьківство / материнство в умовах медичних перешкод до природного народження дитини. Його впровадження потребує чіткого нормативного врегулювання з урахуванням етичних стандартів, прав / свобод усіх учасників даного процесу.

Література

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/find?text>
2. Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України 09.09.2013 № 787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13?find=1&text=%D1%81%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%82#Text>
3. Кулікова А.С., Лапка О.Я. Сурогатне материнство: поняття та сутність. С. 295–299. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d8e01670-fb56-4eba-8344-2bf3b73b5f3f/content>
4. Костик Е. Р. Правова природа договору про сурогатне материнство. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія ПРАВО. 2022. Вип. 71. С. 125–130.
5. Сурогатне материнство: нормативна «Ахіллесова п'ята». URL: <https://medcom.unba.org.ua/publications/publications/print/5538-surogatnematerinstvo-normativna-ahillesova-pyata.html>
6. Кулі-Іванченко К. К., Трушкіна А. Д. Проблеми та перспективи конституційно-правового регулювання сурогатного материнства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 5, Т. 1. С. 44–49.
7. Біланов О. Багатоаспектні підходи цивілістів до розуміння правової природи договору сурогатного материнства. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2022. № 2 (46). С. 192–196.
8. Басай Н. М. Поняття сурогатного материнства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2014. Вип. 3 (6). С. 58–64.
9. Таланов Ю. Ю. Актуальні проблеми сурогатного материнства в законодавстві України. *Вісник ХНУВС*. 2012. Вип. № 1 (56). С. 360–368.
10. Явор О. А. Правові аспекти сурогатного материнства. *Університетські наукові записки*. 2012. № 4. С. 127–133.
11. Квіт Н. М. Інститут сурогатного материнства: проблеми колізійного регулювання. *Альманах міжнародного права*. 2016. № 14. С. 38–49.
12. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 40–44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
13. Дахно Ф.В. Сурогатне материнство. *Жіночий Лікар*. 2007. № 3 (11).
14. Верес І.Я. Проблеми правового регулювання сурогатного материнства. *Адвокат*. 2013. № 3. С. 27–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2013_3_6
15. Кравченко І.О., Шандиба Д.В. Адміністративно-правове регулювання сурогатного материнства в Україні. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. С. 467–471. URL: <https://surl.li/ebcoqb>
16. Гладушняк О.О. Правове регулювання сурогатного материнства: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Правознавство*. 2014. Т. 19, Вип. 1. С. 37–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_prav_2014_19_1_6
17. Теремецький В.І., Дуліба Є.В., Хмара М.В. Комерційне гестаційне сурогатне материнство та виклики для України як кандидата в члени ЄС. *Журнал східноєвропейського права*. 2024. № 123. С. 60–68. URL: https://repository.ndipp.gov.ua/bitstream/handle/765432198/914/Teremetskyi_Duliba_Khmara.pdf?sequence=1&isAllowed=y
18. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 4, ст. 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#top>
19. Теремецький В.І., Батрин О.В., Косиця О.О. Адміністративно-правові вимоги до закладів охорони здоров'я в Україні, які надають медичні послуги сурогатного материнства. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 3 (30). С. 398–409.
20. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 2 березня 2016 р. № 285. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#top>

References

1. Simeynyy kodeks Ukrayiny : Zakon Ukrayiny vid 10 sichnya 2002 roku № 2947-III. Verkhovna Rada Ukrayiny. Zakonodavstvo Ukrayiny. [Family Code of Ukraine: Law of Ukraine dated January 10, 2002 No. 2947-III. Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/find?text> [in Ukrainian].

2. Poryadok zastosuvannya dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnolohiy v Ukraini: zatverdzheno nakazom Ministerstva okhorony zdorov'ya Ukrainy 09.09.2013 № 787 [Procedure for the use of assisted reproductive technologies in Ukraine: approved by order of the Ministry of Health of Ukraine dated 09.09.2013 No. 787]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13?find=1&text=%D1%81%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%82#Text> [in Ukrainian].
3. Kulikova, A.S., & Lapka, O.YA. Surohatne materynstvo: ponyattya ta sutnist' [Surrogacy: concept and essence]. P. 295–299. Retrieved from: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d8e01670-fb56-4eba-8344-2bf3b73b5f3f/content> [in Ukrainian].
4. Kostyk, E. R. (2022). Pravova pryroda dohovoru pro surohatne materynstvo [The legal nature of the surrogacy agreement]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho Natsional'noho Universytetu. Seriya PRAVO*. Vyp. 71. P. 125–130. [in Ukrainian].
5. Surohatne materynstvo: normatyvna «Akhillesova p'yata» [Surrogacy: the regulatory «Achilles' heel»]. Retrieved from: <https://medcom.unba.org.ua/publications/publications/print/5538-surogatnematerinstvo-normativna-ahillesova-pyata.html> [in Ukrainian].
6. Kuli-Ivanchenko, K. K., & Trushkina, A. D. (2020). Problemy ta perspektyvy konstytutsiyno-pravovoho rehulyuvannya surohatnoho materynstva [Problems and prospects of constitutional and legal regulation of surrogacy]. *Naukovyy visnyk publichnogo ta pryvatnoho prava*. Vypusk 5, T. 1. P. 44–49. [in Ukrainian].
7. Bilanov, O. (2022). Bahatoaspektni pidkhody tsyvilistiv do rozuminnya pravovoyi pryrody dohovoru surohatnoho materynstva [Multi-aspect approaches of civilists to understanding the legal nature of the surrogacy agreement]. *Knowledge, Education, Law, Management*. № 2 (46). P. 192–196. [in Ukrainian].
8. Basay, N. M. (2014). Ponyattya surohatnoho [The concept of surrogacy]. *Prykarpats'kyy yurydychnyy visnyk*. Vyp. 3 (6). P. 58–64. [in Ukrainian].
9. Talanov, YU. YU. (2012). Aktual'ni problemy surohatnoho materynstva v zakonodavstvi Ukrainy [Current problems of surrogacy in the legislation of Ukraine]. *Visnyk KHNUVS*, Vyp. № 1 (56). P. 360–368. [in Ukrainian].
10. Yavor, O. A. (2012). Pravovi aspekty surohatnoho materynstva [Legal aspects of surrogacy]. *Universytet's'ki naukovy zapysky*. № 4. P. 127–133. [in Ukrainian].
11. Kvit, N. M. (2016). Instytut surohatnoho materynstva: problemy koliziynoho rehulyuvannya [The Institute of Surrogacy: Problems of Conflict Regulation]. *Al'manakh mizhnarodnoho prava*. № 14. P. 38–49. [in Ukrainian].
12. Tsyvil'nyy kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy (VVR). 2003. №№ 40–44, st. 356. [Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003 No. 435-IV. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR). 2003. Nos. 40–44, Art. 356]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
13. Dakhno, F.V. (2007). Surohatne materynstvo [Surrogacy]. *Zhinochyy Likar*. № 3 (11). [in Ukrainian].
14. Veres, I.YA. (2013). Problemy pravovoho rehulyuvannya surohatnoho materynstva [Problems of legal regulation of surrogacy]. *Advokat*. № 3. P. 27–31. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2013_3_6 [in Ukrainian].
15. Kravchenko, I.O., & Shandyba, D.V. (2023). Administratyvno-pravove rehulyuvannya surohatnoho materynstva v Ukraini [Administrative and legal regulation of surrogacy in Ukraine]. *Elektronne naukovye vydannya «Analitichno-porivnyal'ne pravoznavstvo»*. P. 467–471. Retrieved from: <https://surl.li/ebcoqb> [in Ukrainian].
16. Hladushnyak, O.O. (2014). Pravove rehulyuvannya surohatnoho materynstva: suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku [Legal regulation of surrogacy: current state and development prospects]. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya : Pravoznavstvo*. T. 19, Vyp. 1. P. 37–45. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_prav_2014_19_1_6 [in Ukrainian].
17. Teremets'kyy, V.I., Duliba, YE.V., & Khmara, M.V. (2024) Komertsyihehstatsiynesurohatnematerynstvota vyklyky dlya Ukrainy yak kandydata v chleny YES [Commercial gestational surrogacy and challenges for Ukraine as a candidate for EU membership]. *Zhurnal skhidnoyevropeys'koho prava*. № 123. P. 60–68. Retrieved from: https://repository.ndipp.gov.ua/bitstream/handle/765432198/914/Teremetskyi_Duliba_Khmara.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].
18. Verkhovna Rada of Ukraine (1992). Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorov'ya: Zakon Ukrainy vid 19 lystopada 1992 roku № 2801-XII. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy (VVR), 1993, № 4, st. 19. [Fundamentals of Ukrainian legislation on health care: Law of Ukraine of November 19, 1992 No. 2801-XII. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 1993, No. 4, p. 19.] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#top> [in Ukrainian].
19. Teremets'kyy, V.I., Batryn, O.V., & Kosytsya, O.O. (2023). Administratyvno-pravovi vymohy do zakladiv okhorony zdorov'ya v Ukraini, yaki nadayut' medychni posluhy surohatnoho materynstva [Administrative and legal requirements for healthcare institutions in Ukraine that provide surrogacy medical services]. *Visnyk kryminolohichnoyi asotsiatsiyi Ukrainy*. №3 (30). P. 398–409. [in Ukrainian].
20. Litsenziyni umovy provadzhennya hospodars'koyi diyal'nosti z medychnoyi praktyky : zatverdzheno postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 bereznia 2016 r. № 285. [Licensing conditions for conducting business activities in medical practice: approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 2, 2016 No. 285]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#top> [in Ukrainian].